

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 19 2 ● 2020

● Foto: Theo Baas.

Zeepkruid

Saponaria officinalis

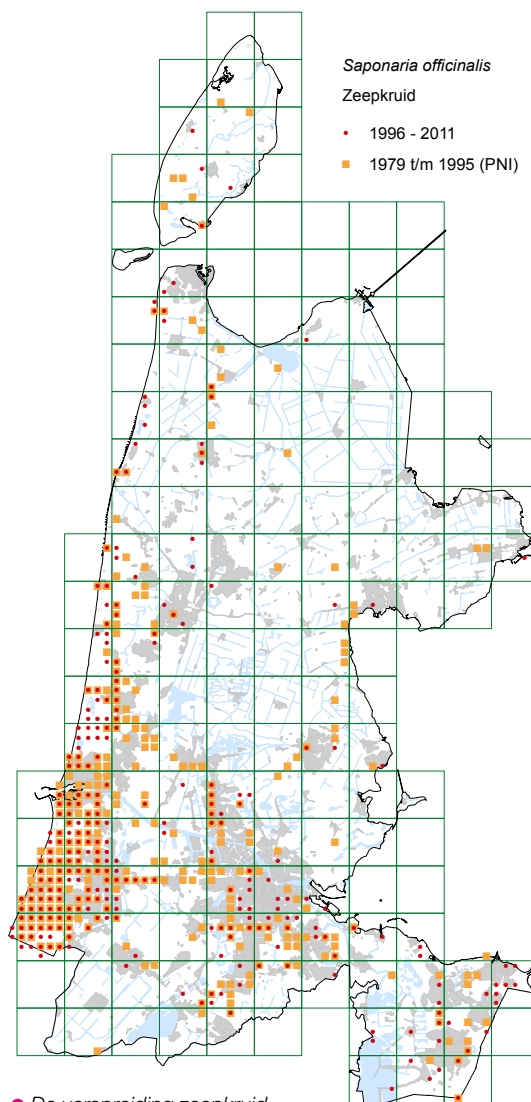
Een plant met een historie

Kenmerken

Zeepkruid is een middelhoge overblijvende plant met kruipende wortelstokken, die vaak in grote groepen groeit. De enigszins vettige bladeren bezitten drie tot vijf parallelle, uitspringende nerven, zijnerf ontbreken. De kort gesteelde, grote roze bloemen staan aan de top van de stengel in tot bundels verenigde bijschermen. Omdat de plant volledig is ingesteld op bestuiving door nachtvlinders ontbreekt een honingmerk (fijne lijntjes en stipjes op de kroonbladen om insecten te lokken). Daarentegen geuren de bloemen vooral 's avonds sterk. Omdat de nectar zich op een diepte van 23-25 mm in de bloem bevindt en alleen bereikbaar is door vijf nauwe kanalen, komen alleen nachtvlinders met een lange roltong, zoals pijlstaarten (*Sphingidae*), voor bestuiving in aanmerking. *Saponaria* is afgeleid van *Sapo*, het Latijnse woord voor zeep. De hele plant, maar vooral de wortelstok, bevat (het giftige) saponine. Wanneer wortel of blad in water worden uitgekookt ontstaat er onder invloed van de saponine een groen getint sop, dat onder meer werd gebruikt voor het ontvetten van ruwe wol. In Engeland werd zeepkruid op grote schaal gekweekt in de nabijheid van spinnerijen. De wortels werden onder de naam 'houtzeep' verhandeld voor het wassen en bleken van textiel. De bloemen van zeepkruid worden tegenwoordig nog steeds gebruikt voor het parfumeren van toiletzeep.

Ecologie

Zeepkruid is een plant van open, vochtige tot droge, veelal kalkrijke, omgewerkte zandgrond. In de kalkrijke duinen vinden we de plant veel op ruderaal plaatsen en langs paden. De soort is goed bestand tegen droogte. Planten met gevulde bloemen worden wel als sierplant gekweekt en verwilderen soms.

● De verspreiding zeepkruid in Noord-Holland.

Verspreiding en trend

Zeepkruid is oorspronkelijk een plant van zuidelijk Europa. Vanwege haar nuttige eigenschappen (er worden aan de plant ook medicinale eigenschappen toegeschreven), werd de plant vanaf de Middeleeuwen via kloostertuinen verder verspreid. Inmiddels heeft de plant een groot deel van het noordelijk halfrond veroverd en ook in Noord-Amerika en op enige plaatsen op het zuidelijk halfrond wortel aan de grond gekregen. In ons land is de plant inmiddels wijd verspreid langs spoorwegen, wegbermen en in het stedelijke gebied. Het rivierengebied en de Hollandse en Zeeuwse duinen behoren tot de kerngebieden.

Theo Baas
baas0828@planet.nl